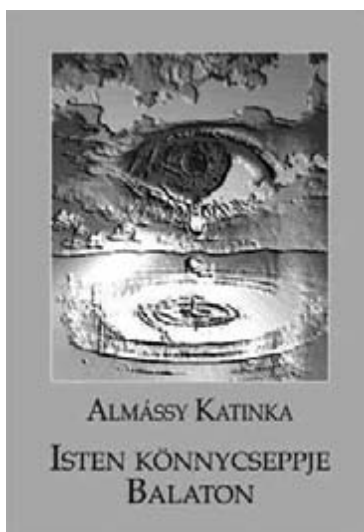

Pósa Zoltán

Baltoni mítoszteremtőről

(Almássy Katinka
Isten könnycseppje Balaton,
Matyikó Sebestyén József
Takarónk a csillagos ég című
verskötetéről)

A Balaton, valamint a magyar tengert lágyan körülölelő zord és nyájas hegyek, dombok, a természettel összesimuló városok, falvak, üdülők szakrális köre megérinti még az alkalmi látogatót, nyaralót is. A zsigereiben érzi a máshol nem tapasztalható magyar mediterráneum varázslatát, mely Hamvas Bélát is elragadtatott esszé tanulmányra ihlette a Dél Génuszáról. Azok az írók, képzőművészek és muzsikusok, kik naponta átélhetik eme Teremtőtől megáldott pozitív mágiát, előbb-utóbb műveik egyik vezérmotívumává avatják ezt az Istentörvényű világot. Így teszi ezt két jelentős költő, a balatonföldvári Almássy Katinka és a siófoki Matyikó Sebestyén József is. Almássy Katinka 1943-ban született, tanulmányait Debrecenben, Budapesten és Franciaországban, Toursban és Párizsban végezte. Sokáig mellőzték. Számos kötete látott 1990 óta napvilágot. Korábbi könyve, a *Csillagporlepte lantom*, a válogatott versei mellett a versfordításaiból és a prózai műveiből is kóstolót ad. Régóta él a déli part gyöngyszemének kellős közepén, Balatonföldváron. A Kelta domb és a Balaton kettős kalárisába plántált festői, csöndes kisváros, par excellence üdülőhely mindkettőnknek immár közös pátriánk mágikus, romantikus varázsa az idei kötet alaptónusát is meghatározza. Ahogy Almássy Katinka immár mennyiségi szempontból is számottevő könyveinek jelentős hányadát, az idei opust is Kaiser László költő, a Hungarovox Kiadó vezetője rendezte sajtó alá. A cím, *Isten könnycseppje Balaton* a költő metaforateremtő fantáziáját is modellezi. Egyszerű, kézenfekvőnek tűnő, ám telitalálatos képet foglal

magában a méreteivel és egyedi esztétikumával is lenyűgöző víztükörről. A kötetnyitó költemény első sora a könyv címadója. A felkavaró műben nyársírató vihar zaklatott szélörvényei figyelmeztetnek bennünket arra, ami minden szerzetesi hajlamú, Istenhez kiáltó gondolkodót elfog olykor a legszebb és élettelibb táj láttán is. Élet és halál két pólusa közé vagyunk szorítva e világon: „Badacsony bazaltorgonáján halál játszik”. Ám az evilági elmúlás képét a költő élesen ellenpontozza a „hegy koronáján feszített Krisztus” alakjával, aki a feltámadás és az örök élet jelképe. És immár az örök kérdés is fölcsendül: „Domine, quo vadis? (Uram, hová mész?)” Péter, a kőszikla szájából hangzik el e szózat, akit bizonytalanságok, félelmek edzettek az egyház örökös szegletkövévé, az első pápává, aki, mint híd Ég és Föld között, mindig a szorongó, a kételyektől gyöttrött, halandó testű, halhatatlan lelkű ember orátoraként szólal meg. A válasz ott rejlik a tájban, a tanúhegyekben, az égboltban, a tükörképe által az ég ikertestvévé avatott tóban, amely a költő víziója szerint Isten könnyeinek földi emanációja. Ne féljete! sugallja kimondatlanul a mives költemény.

Különleges és megejtő, ahogy a kis és a Kárpát-medencei Nagymagyarország határain túlmutató látomás, az „Anjouliliomos kőcsipkék” látványa is a magyarság huszadik század eleji tragédiáját, Trianont idézi a lírikus emlékezetébe a *Találkozások* című versben. „Kintrekedtekért szól és szól / minden évben templomunkban”... – azt várnánk, hogy a harangszó, ehelyett az épületbe betévedt rab-fecske jajától válik a vers még összetettebbé.

És még tágasabbá válik a költemény horizontja a különleges találkozások felsorolásával. Miközben Visegrádon, nagy királyaink pihenőhelyén, a pilisi Földcsakra mágneses közelségében az ország jelenlegi hiteles vezetői és a költők azon fáradoznának, hogy ne ismétlődjön meg lélekben újra és újra az országot egy harmadára csonkító tragédia, egyre többen élnek e hazában olyanok, kiket már nem érint meg sem a múlt, sem a jelen. S az a legtragikusabb, hogy a közönyösök nagy létszámban kerülnek elő a legifjabb nemzedékek soraiból: „Itt, Visegrádon, a parti sóderúton / fiatalok porzottak el / méregdrága Harley-Davidsonkon, / mintha a világon nem lenne semmi közük / a tragédiához / lámpáik izzó szentjánosbogarak / metamorfózisa”. Nem vádaskodik a költő. Helyette vérfagyasztó pontossággal regisztrálja azt, hogy a mai trendi világ minden egyes új, immár nem csak nemzetközi, hanem globalizált eleme azt sugallja az embereknek, hogy ne törődjenek azzal, ami számukra a legfontosabb. Megtestesül és valóra válik Umberto Eco rémálma arról, hogy a technokrácia eszközei nem egyszerűen csak elterelik a figyelmünket a lét lényegéről és az igazi valóságról, hanem eltüntetnek bennünket még onnan is, ahol testi valónkban jelen lehetnénk.

A fennkölt és a profán együtt-valóságáról tanúskodik a tizenkét tételes *Profán ars poetika*-sorozat első, ironikusan kétértelmű darabja: „Romantikus endorfinod túlteng, nélkülem szereted magadat”. Ha önmegszólító költői vallomásnak fogjuk fel a verset, akkor az alkotói skizofrénia képe vetül a tudatunkra. Ha valaki másra érvényes a mondat, akkor az önimádat túltengésének veszélyére figyelmeztet a költő. Az éppen tucatnyi míves aforizmasorozatot számos hasonló paradoxon tarkítja, többek között, hogy olykor a félelem menti meg az embert abból a csapdából, amibe az oktalan derűlátás sodorhatná: „szorongásom menedéke / hamis optimizmusom, / költő, hazudj igazat!”

Ám az *Árpád ébresztése* című költemény kéte-lyeken edzett önbizalma annál erőteljesebben, egyértelműbben hirdeti, hogy nem szabad elveszteni a hitünket Istenben és a nemzetben: „Alkotmányunk, országunk a miénk, / Isten rendelése, fennmaradásunk záloga. / Kelj

föl vezérünk, mentsd meg / becsületünk, pálcát törnek fölöttünk / Európa az acsarkodó hatalom. / Holdvilágárok zúzmarás hasadékán / zöldmohás kötömb rejti sírodat”. Többünket is megihletett Árpád apánk sírja, a Dobogókő, a Holdvilágárok titka, ahol az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend, a pálosok monostorának romjai között, annak közelében nyugszik Árpád vezér és minden valószerűség szerint itt van Attila sírja is (nem a Tisza mélyén), hiszen mindkét nagy magyar fejedelem, király szerette ezt a lélegzetelállítóan gyönyörű mágikus-misztikus kört, ahol a hinduisták szerint is a Föld szíve dobog. Mivel Magyarhon ős titkok hordozója, a magyarság pedig ős titkok tudója, elkeserítő, de természetes a világ ellenségeskedése, s hogy „Pálcát tör fölöttünk Európa / a kalmárkodó hatalom”. Anélkül, hogy összeesküvés-elméleteket gyártanánk, nyilvánvaló, hogy a kalmár Európa, mely immár fényévnnyire szakadt az európai kultúra valódi értékeitől, bennünket, magyarokat, a szívcsakra tudásának és varázsának őrizőit, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Arany János, Tompa Mihály, Madách Imre, Ady és József Attila örököseit akarja kalmárszellemre készíteni, hiszen itt és most a világon szinte csak Magyarország az, amely ellenáll a globalizáció Antikrisztusának. E szomorú víziót kiegészíti a lángoló nádas iszonyatának képe, amely arra figyelmeztet: a teremtőjével dacoló balga ember felelőtlensége mindent tönkretelhet, amit Isten nekünk és értünk teremtett (*Lángoló nádas*). „bedől a természet-egyensúlya / mint a felégetett nádasból / menekülő kárókatónak / parti gyújtogatók hitvány / érdeke nádvágók siratóéneke”. E látomásban benne van a világpusztító emberi hasznosságelv és a kényelmes kicsinyesség megannyi konkrét képe. Elvonulnak előttünk képzeletünkben – ahogy a valóságban is – emberek, kik nem törődve ésszerű tilalmakkal, szennyezik a levegőt, pusztítják a tavat védő nádat. Almássy Katinka a világpusztulás egyik lehetséges megvalósulásnak esélyét is vizionálja.

A költő azért vígabb húrokba is belecsap, nem hagyja érintetlenül szűk pátériájának megannyi időszerű eseménye sem. Többször is köszönti a balatonföldvári Kapusné Dojcsák Edit és Kapus János Ránki György Zeneiskolájának és

kórusának húsz éves évfordulóját (*Intermezzo a csárdában, Városi Tücskök*). És ízelítőt ad tudósítói képességeiből is a jubileumi ünnepség megörökítésével. Mindkét balatoni lírikus könyvében közös a több műfajúság. Almássy Katinka szinte minden kötetében napvilágot látnak esszék, visszaemlékezések, amelyek tágasabbá teszik a róla kialakult képet. személyiségéhez tartozik az, hogy nyáron benépesül mellette a földvári hajlék, gyermek, unoka, rokonság, művész és civil barát garmadája szívesen keresi föl. Író-olvasó találkozók megmutatkozik színes egyénisége. Tanár voltát le sem tagadhatná, azok közé tartozik, akik érzékletesen és érthetően képesek beszélni saját költő voltukról hatásosan szavalják el a saját műveiket is.

A kötet aurájához tartoznak az érzékletes fotók, melyek Somogyi Renáta, Radványi Éva Barbara, Kovács Zsolt, Nagy Árpád saját fotóit, valamint Laczkó András irodalomtörténész szerkesztői munkáját egyaránt dicsérik. Fontos, hogy a város kultúrabarát aurája tette lehetővé a könyv megjelenését. Meg kell említenünk Holovits Hubát, 2010 óta Balatonföldvár polgármestereként számos verskötet, prózai mű és kulturális esemény önzetlen támogatóját is. E kötet híven illusztrálja azt, amit bizonyítani sem kell. A pannon vidéken, immár nekem is szűkebb pátriámban, alig rejtett, valódi értékek garmadája rejlik. Nem árt rá még több figyelmet fordítanunk.

Ahogy ezt a Balaton déli partjának másik markáns, jelentős költő-, íróegyenisége, Matyikó Sebestyén József jelenléte is bizonyítja. Primer alkotóként őt sem kényeztette el az államszocializmus. Bár számos folyóiratban publikált, első önálló verskötete, a *Nádasok zsolttára* 1995-ben jelent meg. Székesfehérváron született 1951-ben, Kaposváron, Szombathelyen szerzett főiskolai, Debrecenben egyetemi diplomát. Számos verskötet, izgalmas, általa szerkesztett antológia, vallástörténeti, egyháztudományi (*Zsidók Siófokon, A siófoki római katolikus templom története és berendezése, A siófoki zsidó temető története*), irodalomtörténeti dolgozat, antológia (*Oh Füred, drága Helikon...*) fémjelzi nevét. És az a kiemelkedő tudományos és művelődésszervezői tevékenység, melyet a siófoki Dél-balatoni

Kulturális Központ helytörténészeként és könyvtárosaként, majd huszonkét évig a siófoki Kálmán Imre Múzeum igazgatójaként folytatott. Mindeme sokágú tevékenység égi mása ott rejlik filozófiai szempontból is sokrétű új kötete, a *Takarónk a csillagos ég* verseiben és az ajánlások névsorában is. Két részből áll. Idézve Juhász Ferenc előszavát: „a kötet első vallomás-csomagja Matyikó Sebestyén József versei, a második látomás-köteg: a költő gyűjtötte népi imák és énekek”.

A költő saját verseiben szellemesen, szikeélesen inkorporált allúziók, rövid vendégszövegek, érzékeny ráérzések, magas szintű adaptációs készség jegyében írja körbe, a teljesség igényével, többek között Debrecen immár mítosszá lett nagy szín- és figuramágus festője, Holló László, az élő debreceni képzőművész barát, László Ákos, a zordon bibliás hangon balladás, archaikus lírikus, Sinka István, az apokrifok enigmatikus költője, Pilinszky János és a tudós debreceni folklorista professzor, Újvári Zoltán alakját úgy, hogy a költemény belülről, a lényeg, az isteni szikra, az alkotás oldaláról tárja föl a megidézett személyiséget. Modellként nézzük, hogyan jeleníti meg a költő Pruzdik Józsefet, Balatonföldvár jeles képzőművészt, *Krisztus képíró halász*a című versében. A címbeli utalás elének varázsolja a Megváltót, amint emberhalászatra szólítja föl Simon Pétert, a sziklát, kit Jézus, Isten egyszülött fia vallásunk szegletkövének jelölt meg. Ugyanakkor Pruzdik József alakja is kibontakozik: „Szívével írja freskóit / Az Istenház falára / Sopron, Szekszárd / Tolna, Rábasömjén, Földvár, Mágocs, Tevel... / Vándorolva dűlőutakon, városokon át, akár Dorfmeister, Maulbertsch – velem jön egész életem.”. Matyikó, a tudós költő, „csípőből ontja” a szédületesen sokrétű művelődési és művészettörténeti tények garmadáját akár a felsorolt művészekről, akár a megrajzolt földvári mester munkáiról és életútjáról vall. A vers zárómondataiban a szenvedő Krisztus arcképen pedig a festőművésszel együtt megjelenik a költő is, ki tisztában van azzal, Franz Kafkához, a szorongások egyetememes prózaköltőjéhez hasonlóan, hogy minden igaz művészet szenvedésből születik. „Az Olajfák hegyén / ezüst-opálszín / egek árbocain / vért virágozik a freskó.” Hasonlóképpen tűnik föl előttünk *A bábonyi kertben* című költemény

sorait ízlelgetve Schéner Mihály szintetikus ész és önfeladt játékosságot ötvöző képi világa, melyen rajt nyugszik Salamon ószövetségi bölcsességének pecsétje.

Együtt vibrál közös nagy gyászunk fájdalma, a bukolikusan egyetemes, mediterrán szelídséggel magyar és az antikvitas jegyében nagyvilági költőbarátunk, *Papp Árpád halálhírére* írt versben. Ebben is megvalósul a szimbiózis: Papp Árpád, ki kötetnyi saját remeklésben és megannyi antik műfordításban hagyott ránk egyetemes örökséget és Matyikó Sebestyén József, a poéta doctus között. Matyikó soha sem rejtőzik, hanem az egyetemes szenvedés költészetét teremti meg barátok és idolumok személyiségét fölépítve. „A költő leejtette a verset, / elindult titkait megkeresni: / hátizsákjába fért nemzedékét”... Nem csak Papp Árpádra és Matyikó Sebestyén Józsefre, hanem szűkebb-tágabb értelemben közös nemzedékünkre nézve is revelációerejük e sorok. Világunkat fizikai értelemben beszűkítette az államszocialista diktatúra, így zsebkendőnyi helyen kellett fölépítenünk a reánk szabott univerzumot. A halál és a boldog öröklét összetett, pengeéles vonalvezetésű kép- és gondolatsorban tárul elénk, akár Kondor Béla belső kínoktól vibráló grafikáiból. „Badacsony fölött egy kék égdarab / koporsód uszálya, mindörökre / éjszakámon átcattan a villám, / elhozva balzsamírját / az istenek kegyelme”. Halál, kegyelem és Isten békéje Balaton-melléki, vagy kaposvári, Athén és Róma egyetemességét Pannóniába varázsoló esteken – mindez Matyikó Sebestyénre hajaz a vers egészéből, de látjuk Papp Árpádot is, aki a kevés, de mindig érvényes szavú bölcsök ál-sztoikus, valójában hiperérzékeny alkotói nyugalmával építi föl életművét saját és másoktól honosított szavakból. Weörest is ideidézve és ideigézve: a méretelen istenek teremtésével azonos ütemre.

Matyikó Sebestyén József kötete számos, felsorolhatatlanul gazdag spektrumú allúzió mellett a Könyvek Könyve, a Biblia és a Biblia földje, Izrael megannyi alapélményét lényegíti önmagához. Ennek egyik példaverse a *József az ács és fiai*. A költemény hitelesen vall az Istenszemély földi atyjáról, gyermekeiről, talán a menekülés évadán, amikor József és Mária a gyermekgyilkos

Heródes és pribékjei elől fut. Eközben megidézi a sokat szenvedett magyar parasztember kínjait is, kit a kommunista kollektívizmus többször is tett a hontalanul bolyongó zsidók szenvedésben testvérévé saját földjén. Ugyanis a magyar parasztnak el sem kellett mozdulnia ahhoz, hogy hazájában hazátlanná legyen: „a hitet nyelvünkéből kitépték, / akár apáink kerítését, / a cöveket, a leírt álmot, / a kollektívva züllesztett világot, / dermesztve a bölcsőt s a parolákat”.

Minden emberi szenvedés, mely fölmagasztalja a szenvedőt, végigjásztatja az egyes ember látszólag egyéni, senkire sem hasonlító szenvedéstörténetében a Kálváriaút nemesítő kínját. S nemcsak az egyes ember, hanem a népek szenvedése, keresztútja is, különböző és rokonítható. A versből kicseng a Máraitól megfogalmazott népek Krisztusa, Magyarország életérezése és fájdalma is. „s a bolygó parányok / alól / hull a fény, / sugárhálóban a halak / izzapcsapdája, / a semmi látszat... / rebbenő higany, gyászlobogón a diadém. / A nyár ölében / földes-agyagos álmán / a hóhér kosra: / a nyitott könyv leveles sűrűjében / harsányan fölkiabál!” A Matyikó-vers mélyéből vádiratként buzog föl József menekülése, Krisztus kálváriája, a megannyi világi megismételt szenvedéstörténet, Szibéria, Auschwitz, Birkenau, Kolima, Vorkuta, Trianon, Recsk, Hortobágy, a már megírt és a még megíratlan történetek népünk kollektív tudatában. Ennek számtalan egyedi balladája közül az egyik a *Fehér karácsony* című vers, melyből a korábban megidézett Holló László képek drámája tárul elénk. Az édesapa halála a fehér karácsonyt feketévé festi át a költő emlékeiben. Nyilván nem véletlen, hogy a vad fájdalmú, zaklatott vers mellé rendelve olvasható egy szelíd négysoros, mely az alatta lévő grafika tanúbizonysága szerint is lehetne akár Jézus egyik imája, de akár a korábban ismertetett költemény apa alakjának fohásza is: *Keresztjét veti tovább*: „Imáit mind vele temették, / a vak sötét, mintha derülne / és fénye márvány-mozdulatlan / örökkévaló békességben”. Érzékletesek magyarországi imádság földrajzilag távoli, mégis rokon medália-kiegészítői az *Izraeli képeslapok* melyeken megvillan a Via Dolorosa, a fájdalom útjának minden kínja és dicsősége és a Mózes-szakállú pálmafák ortodox múltba révedése.

Matyikó Sebestyén József öntörvényű mitológiát, egyszerre középkori, jelenkori és jövőbe pillantó távlatot megvillantó, nagy ívű gondolati pannóit hitelesen egészítik ki a kötet második felében közölt *Apokrif imák* és az *Andocsi búcsúénekek*, az ismeretlenül és ténylegesen is ismerős imádságok, Mintha csodálatosan nagyszüleink hajdúsági, erdélyi, felvidéki, bácskai, alpokaljai, csallóközi, kárpátaljai, nyírségi, pannóniai imáit hallanánk az idők véghetetlen távlatából. „Én lefekszem én ágyamba / Testi lelki koporsómba, / Három angyal fejem fölött”... E variáns eszembe idézi háromszéki születésű, szülővárosomban, Debrecenben elhunyt nagyanyám hasonló esti imáját, mely arra int: készen kell állnunk. Minden napunkat úgy kell leélni, mint ha az utolsó lenne. Ezért úgy szabad csak ágyba menni, elaludni, hogy ha Isten úgy akarja, és távoznunk kell, tegyük ima után, mert akkor biztos, hogy üdvözülünk. Nekünk, észak-somogyiaknak a Balaton-melléken nagy közös mítoszunk az andocsi búcsújáró hely. Az itt honos Mária-énekeket, imákat gyűjtötte föl Matyikó Sebestyén József. S megállapíthattam: kicsit másként hangzik, mégis lényegében ugyanúgy, ahogy gyermekkorom nagy búcsújáró kegyhelye, Máriapócs bazilikája mellett énekelték a virrasztó asszonyok, vagy Csíksomlyón: „Szent születésedért, oh Mária, / Drága Szent nevedért, Krisztus anyja. /

Köszöntünk tégedet, Mária. / Mária, Úr Jézus szent anyja, / Mennysorság királyné asszonya”. És fölénk borul legfőbb vigaszunk, *Takarónk a csillagos ég*. Ezt a könyvet is a Hungarovox Kiadó rendezte sajtó alá, Laczkó András szerkesztette. Design-je hasonló, grafikák (Varga Imre), fotó (Tóth Baranyi Antal), ugyanaz a tervező: Pereszlényi Helga. A megjelenés többek között két fő támogatónak: dr. Balázs Árpádnak, Siófok és Holovits Hubának, Balatonföldvár polgármesterének köszönhető.

Nos, mind Matyikó Sebestyén József, mind Almássy Katinka kötetéből öntörvényű, keresztény, nemzeti mítoszok kristályosodnak ki. A nemes költészet minden megtestesülése kettősséget hordoz: amellet, hogy öntörvényű is, hasonló is: Krisztus-léptékű és Isten törvényű. Figyeljünk rájuk és becsüljük meg őket. Boruljon Isten könnycseppje Balaton, a Magyar tenger felé, Takarónk a csillagos ég.

(*Hungarovox, 2012 és Hungarovox, 2013*)